

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (девети състав)

13 юли 2023 година *

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Договори за ипотечен кредит — Клауза, която предвижда променлив лихвен процент — Референтен индекс, основан на годишните проценти на разходите (ГПР) за ипотечните кредити, отпускани от кредитни институции — Индекс, установен с подзаконен или административен акт — Указания, съдържащи се в преамбюла на този акт — Контрол във връзка с изискването за прозрачност — Преценка за неравноправност“

По дело C-265/22

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de Primera Instancia n. 17 de Palma de Mallorca (Първоинстанционен съд № 17 Палма де Майорка, Испания) с акт от 19 април 2022 г., постъпил в Съда на 20 април 2022 г., в рамките на производство по дело

ZR,

PI

срещу

Banco Santander, SA

СЪДЪТ (девети състав),

състоящ се от: L. S. Rossi, председател на състава, J.-C. Bonichot и O. Spineanu-Matei (докладчик), съдии,

генерален адвокат: L. Medina,

секретар: L. Carrasco Marco, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 16 март 2023 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за PI и ZR, от F. Fuster-Fabra Тоаранта и A. Rebollo Redondo, abogados,

* Език на производството: испански.

- за Banco Santander, SA, от J.M. Rodríguez Cárcamo и A. M. Rodríguez Conde, abogados,
- за испанското правителство, от A. Ballesteros Panizo, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от S. Pardo Quintillán и N. Ruiz García, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването, от една страна, на членове 5 и 7 от Директива 2005/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 година относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар и изменение на Директива 84/450/ЕИО на Съвета, Директиви 97/7/ЕО, 98/27/ЕО и 2002/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, и Регламент (ЕО) № 2006/2004 на Европейския парламент и на Съвета („Директива за нелоялни търговски практики“) (ОВ L 149, 2005 г., стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 14, стр. 260), и от друга страна, на член 3, параграф 1, членове 4 и 5 и член 6, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273 и поправка в ОВ L 17, 2023 г., стр. 100).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между ZR и PI, от една страна, и Banco Santander, SA, от друга, относно действителността на клаузата за периодично преразглеждане на лихвения процент, приложим за ипотечен кредит, отпуснат на ZR и PI от праводателя на Banco Santander.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 93/13

- 3 Съгласно член 3, параграф 1 от Директива 93/13:

„В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

4 Член 4 от тази директива предвижда:

„1. Без да се засяга член 7, преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характер[ът] на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича.

2. Преценката за неравноправния характер на клаузите не се извършва нито по отношение на основния предмет на договора, нито по отношение на съответствието между цената и възнаграждението, от една страна, и стоките, които ще се доставят или услугите, които ще се предоставят в замяна, от друга страна, при условие че тези клаузи са изразени на ясен и разбираем език“.

5 Член 5 от посочената директива гласи следното:

„При договори, в които всички или определени клаузи се предлагат на потребителя в писмен вид, тези условия се съставят на ясен и разбираем език. При наличие на съмнение за смисъла на определена клауза, тя се тълкува в най-благоприятен за потребителя смисъл. Настоящото правило не се прилага във връзка с процедурите по реда на член 7, параграф 2“.

Директива 2005/29

6 Съгласно член 19 от Директива 2005/29 държавите членки трябва да приемат и публикуват в срок до 12 юни 2007 г. законовите, подзаконовите и административни разпоредби, необходими за привеждане в съответствие с тази директива, и да информират незабавно Европейската комисия за това. Тези разпоредби е трябвало да бъдат прилагани най-късно от 12 декември 2007 г.

Испанското право

7 Съгласно член 1258 от Código Civil (Граждански кодекс):

„Договорите се сключват с постигането на съгласие между страните и от този момент пораждат не само задължение за изпълнение на изрично договореното, но и всички последици, които по естеството си произтичат от изискването за добросъвестност, от обичаите в практиката и от закона“.

8 Директива 93/13 е транспонирана в испанското право с Ley 7/98, sobre condiciones generales de la contratación (Закон 7/98 за общите договорни условия) от 13 април 1998 г. (BOE, бр. 89 от 14 април 1998 г., стр. 12304).

9 Член 7 от този закон гласи:

„Следните общи условия не са част от договора:

- a) условията, с които потребителят реално не е имал възможността да се запознае напълно преди сключването на договора или които не са били подписани, когато това е необходимо, съгласно член 5;

б) нечетимите, двусмислените, неясните и неразбираемите условия, освен ако, в случая на последните, са изрично приети писмено от потребителя и са съобразени със специалната нормативна уредба, която урежда прозрачността на съдържащите се в договора клаузи“.

10 Съгласно член 8 от посочения закон:

„1. Недействителни по право са общите условия, които в ущърб на потребителя противоречат на разпоредбите на този закон или на други императивни или забраняващи норми, освен ако последните не предвиждат други последици при нарушаването им.

2. Недействителни по-конкретно са неравноправните общи условия на потребителските договори [...]“.

11 Член 4, параграф 1 от Ley 3/1991, de Competencia Desleal (Закон 3/1991 за нелоялната конкуренция) от 10 януари 1991 г. (BOE, бр. 10 от 11 януари 1991 г., стр. 959) предвижда:

„Нелоялно е всяко поведение, което обективно противоречи на изискванията за добросъвестност.

В отношенията с потребителите и ползвателите за противоречащо на изискванията за добросъвестност се счита поведението на търговец или на продавач или доставчик, което противоречи на изискванията за дължима професионална грижа, разбрана като равнище на специални умения и грижи, очакващи се от търговеца в съответствие с честната пазарна практика, което поведение изопачава или е възможно да изопачи съществено икономическото поведение на средния потребител или на средния представител на група, когато една търговска практика е ориентирана към конкретна група потребители.

За целите на този закон икономическо поведение на потребителя или ползвателя е всяко решение, с което потребителят или ползвателят избира да действа или се въздържа от действия по отношение на:

а) избора на оферта или доставчик;

б) придобиването на стока или получаването на услуга и евентуално реда и условията за това;

с) плащането на цената, изцяло или частично, или друга форма на плащане;

[...]“.

12 Член 7 от този закон, озаглавен „Заблуждаващи бездействия“, гласи следното:

„1. Нелоялна търговска практика е пропускането или укриването на информация, необходима на адресата, за да вземе или да бъде в състояние да вземе решение относно своето икономическо поведение на база осведоменост. Нелоялна практика е налице и когато предоставената информация е неясна, неразбираема, двусмислена, предоставена несвоевременно или не позволява да се определи търговската цел на тази практика, ако тя не е ясна от контекста.

2. При преценката за заблуждаващия характер на практиките, до които се отнася предходният параграф, се взема предвид фактическият контекст на тяхното осъществяване, като се отчитат всички техни характеристики и обстоятелства, както и ограниченията на използваното средство за комуникация“.
- 13 Banco de España (Централна банка на Испания) приема Circular 8/1990, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela (Циркулярно писмо 8/1990 до кредитните институции относно прозрачността на сделките и защитата на клиентите) от 7 септември 1990 г. (BOE, бр. 226 от 20 септември 1990 г., стр. 27498). То е изменено по-специално със Circular 5/1994 a entidades de crédito (Циркулярно писмо 5/1994 до кредитните институции) от 22 юли 1994 г. (BOE, бр. 184 от 3 август 1994 г., стр. 25106). След изменението му с Циркулярно писмо 5/1994 Циркулярно писмо 8/1990 установява някои официални референтни индекси или лихвени проценти за ипотечните кредити. Сред тях фигурират различни средни лихвени проценти по ипотечни кредити за срок над три години, предназначени за закупуване на жилище по пазарна цена (Índices de Referencia de Préstamos Hipotecarios, референтни индекси за ипотечните кредити, наричани по-нататък „IRPH“), сред които е този по кредитите, отпускани от банките (наричан по-нататък „IRPH на банките“), и този по кредитите, отпускани от всички кредитни институции (наричан по-нататък „IRPH на кредитните институции“).
- 14 В преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994 — посоченото в предходната точка циркулярно писмо за изменение, има следния пасаж:

„В крайна сметка избраните средни проценти представляват годишни проценти на разходите [ГПР]. Средните проценти по ипотечни кредити, отпускани от банките и от всички институции за закупуване на жилище по пазарна цена, са именно такива, тъй като включват и ефекта на комисионите. Следователно директното им използване като договорни проценти означава ГПР по ипотечния кредит да надхвърли прилагания на пазара процент. За да се изравни ГПР по ипотечния кредит с пазарния ГПР, е необходимо да се приложи отрицателен марж, чийто размер е различен в зависимост от комисионите по сделката и периодичността на плащане на вноските“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 15 На 12 май 2006 г. ZR и PI сключват с праводателя на Banco Santander договор за ипотечен кредит с главница в размер на 197 934,54 евро.
- 16 Съгласно член 3bis от този договор (наричан по-нататък „спорната клауза“) лихвеният процент е променлив, като в края на всеки период от дванадесет месеца се определя нов лихвен процент за следващите дванадесет месеца и така до изтичане на срока на посочения договор. Новият лихвен процент се определя спрямо „референтен лихвен процент“, а именно IRPH на кредитните институции, увеличен с 0,20 пункта, или спрямо „заместващ референтен лихвен процент“, а именно IRPH на банките, увеличен с 0,50 пункта.

- 17 В параграф 3 от спорната клауза референтният лихвен процент е определен по следния начин:

„Референтният лихвен процент е [IRPH на кредитните институции], определен като простата средна стойност на среднопретеглените лихвени проценти за главниците по обезпечените с ипотека кредити със срок от три години или повече за закупуване на жилище по пазарна цена, които са отпуснати или подновени от банките, спестовните каси и дружествата за ипотечно кредитиране през месеца, до който индексът се отнася, като за референтен се взема последният от тези средни лихвени проценти, публикуван от Централната банка на Испания в ВОЕ в рамките на трите календарни месеца, предхождащи началната дата на всеки лихвен период“.
- 18 В този параграф 3 по аналогичен начин е определен заместващият референтен лихвен процент, който е приложим, когато не е публикуван референтният лихвен процент.
- 19 В спорната клауза се уточнява също, че референтният лихвен процент и заместващият референтен лихвен процент са описани в приложение VIII към Циркулярно писмо 8/1990.
- 20 На 13 февруари 2020 г. ZR и PI предявяват иск пред Juzgado de Primera Instancia n. 17 de Palma de Mallorca (Първоинстанционен съд № 17 Палма де Майорка, Испания), който е запитващата юрисдикция, като молят да бъде установено, че спорната клауза е недействителна поради нейната неравноправност, и Banco Santander да бъде осъдена да поправи вредите, които са претърпели в резултат от прилагането на тази клауза.
- 21 Пред тази юрисдикция ZR и PI изтъкват, че е заблуждаващ фактът, че за годишното преразглеждане на лихвения процент по кредита им спорната клауза препраща към IRPH, като същевременно предвижда слабото му увеличение, а именно с 0,20 пункта, ако става въпрос за IRPH на кредитните институции, или с 0,50 пункта, ако става въпрос за IRPH на банките. Всъщност представянето на нещата по този начин, а именно с относително ограничено увеличение, подтиквало потенциалните кредитополучатели да сключат кредит, лихвеният процент по който подлежи на преразглеждане по-скоро с оглед на IRPH, отколкото с оглед на средния лихвен процент на европейския междубанков пазар (наричан по-нататък „индексът Euribor“), при положение че при значително по-голямо увеличение, дори от порядъка на 2 %, използването на индекса Euribor като референтен щяло да доведе до по-нисък преразгледан лихвен процент. Това се дължало на факта, че за разлика от индекса Euribor, IRPH се изчислявали въз основа на лихвени проценти, отчитащи комисионите. Според ищите в главното производство претърпяната от тях вреда в резултат от прилагането на спорната клауза възлиза на 39 799,25 евро.
- 22 Ответникът в главното производство оспорва иска както по отношение на твърдението за неравноправност на спорната клауза, така и по отношение на оценката на твърдяната вреда. Той поддържа също, че тази клауза е индивидуално договорена и законосъобразна по принцип, тъй като IRPH са официални и публични индекси и следователно са достъпни за потребителите, поради което последните могат да се запознаят с релевантните данни относно начина им на изчисляване и историческото им развитие, като се основават на данните, съдържащи се в процесния договор.

- 23 В хода на производството пред запитващата юрисдикция ищците в главното производство изтъкват освен това, че спорната клауза трябва да се приеме за недействителна, защото, доколкото определя IRPH като референтен за периодичните преразглеждания на лихвения процент по съответния кредит, тя е трябвало да предвиди прилагането на отрицателен марж, както изисква Циркулярно писмо 5/1994, а не положителен марж.
- 24 Запитващата юрисдикция подчертава, че преамбюлът на Циркулярно писмо 5/1994 няма нормативна сила. Според нея обаче той свидетелства за това, че издалят това циркулярно писмо административен орган приема, че при търгуването с продукти, включващи IRPH като референтен процент, трябва да се прилага отрицателен марж.
- 25 Колкото до представянето на спорната клауза, запитващата юрисдикция отбелязва, че в процесния договор не се посочват указанията в този преамбюл относно прилагането на отрицателен марж по отношение на IRPH с цел привеждането им в съответствие с пазарния лихвен процент.
- 26 Колкото до последиците от спорната клауза, тази юрисдикция подчертава, че използването на IRPH като референтен по своята същност е неблагоприятно за кредитополучателите, тъй като такъв индекс представлява средна стойност на лихвените проценти за всички съответни текущи кредитни операции, като тези лихвени проценти вече се състоят отчасти от комисиони и увеличения.
- 27 Поради това запитващата юрисдикция смята, че непредоставянето на информация на кредитополучателите за съдържанието на преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994 и следователно за характеристиките на IRPH, а в по-общ план и за съответните равнища на IRPH и на индекса Euribor, би могло да е в противоречие с изискванията за добросъвестност и да породи неравнопоставеност в ущърб на потребителите, която да обоснове квалифицирането на спорната клауза като неравнопоставена.
- 28 Освен това тя счита, че непредоставянето на информация за текста на преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994 в съчетание с прилагането на положителен марж, малко по-нисък от прилаганите за кредитите, лихвените проценти по които се определят спрямо индекса Euribor, би могло да представлява търговска примамка, чиято цел е да създаде впечатлението, че начисляваната лихва ще бъде изгодна. Напротив, предоставянето на потенциалните кредитополучатели на информацията, съдържаща се в преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994, ще им позволи да вземат информирано решение.
- 29 В този контекст запитващата юрисдикция разглежда възможността включването на спорната клауза в процесния договор за кредит да се счита за нелоялна търговска практика по смисъла на член 5, параграф 1, буква б) от Директива 2005/29, тъй като съществено изопачава или е възможно да изопачи съществено икономическото поведение на средния потребител поради липсата на информация относно необходимостта от прилагане на отрицателен марж, когато референтният лихвен процент е IRPH. В това отношение тя отбелязва, че съгласно практиката на Съда наличието на нелоялна търговска практика по смисъла на Директива 2005/29 във връзка с договорна клауза е елемент от преценката за неравнопоставеност на тази клауза.

30 При тези обстоятелства Juzgado de Primera Instancia n. 17 de Palma de Mallorca (Първоинстанционен съд № 17 Палма де Майорка) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Отчитайки обстоятелството, че при формирането на [IRPH за кредитните институции] се включват комисионите и прилаганите маржове, които се отразяват на лихвения процент, така че е налице по-голяма тежест за потребителите, отколкото свързаната с ГПР по останалите кредити на пазара, както и че съгласно разпоредбите на [...] Циркулярно писмо 5/1994 [...] — нормативен критерий на регулаторния орган — прилаганият марж трябва да бъде отрицателен, което като цяло се пропуска и не се спазва от финансовите институции, противоречи ли на членове 5 и 7 от Директива [2005/29] пълното неспазване на нормативния критерий на регулаторния орган?
- 2) Ако бъде прието, че неспазването на посочения нормативен критерий противоречи на членове 5 и 7 от Директива [2005/29], съгласно практиката на Съда на ЕС [...] по дело C-689/20, представлява ли тази нелоялна практика елемент от преценката и установяването на неравноправността на дадена клауза и противоречи ли същата практика на членове 3 и 4 от Директива 93/13?
- 3) Ако Циркулярно писмо 5/1994 [...] — което се отнася специално до финансовия сектор, но населението като цяло не е запознато с него — въобще не е отчетено и е прието, че това неотчитане противоречи на член 7 от Директива [2005/29], представлява ли това елемент от преценката за неравноправност в съответствие с член 6, параграф 1 от Директива 93/13 и налага ли се извършването на проверка за прозрачност на [индекса IRPH], състоящ се от „референтен индекс и марж“?
- 4) Допускат ли член 3, параграф 1 и членове 4 и 5 от Директива [93/13] национална съдебна практика, [съгласно която] с оглед на специфичната уредба на IRPH неприлагането на отрицателен марж — въпреки необходимостта от това, посочена в преамбюла на [Циркулярно писмо 5/1994] — [не] представлява неравноправна практика, въпреки че [кредитите, променливият лихвен процент по които се определя спрямо] този индекс, който е по-неблагоприятен от всички съществуващи ГПР, се предлага[т] като също толкова изгод[ни] продукт[и], колкото [кредитите, променливият лихвен процент по които се определя спрямо индекса] Euribor, без да е отчетена необходимостта от прилагането на отрицателен марж [за IRPH], и следователно може ли да бъде преустановено действието на договорните клаузи, предвиждащи прилагането на IRPH, поради недействителността на тези клаузи, банките да се въздържат за в бъдеще от използването на индекса, тъй като предлагането на подобна услуга на уязвими потребители може да засегне икономическото [им] поведение, и да бъде обявено, че клаузите за IRPH се изключват от търговските договори, тъй като са нелоялни, имайки предвид, че те [са повлияли на размера] на лихвите в противоречие с Директива [2005/29]?
- 5) Противоречи ли на член 6, параграф 1 от Директива [93/13] отсъствието на контрол за включване и за неравноправност [на клауза, която предвижда, че променливият лихвен процент по договор за кредит се определя спрямо IRPH,] в случаите на марж, който е наложен по скрит начин, предвид обстоятелството, че в офертите на банките този марж трябва да бъде отрицателен, както и че към момента на предоставяне на

преддоговорната информация потребителят не е бил запознат с икономическото действие на лихвите, прилагани по неговия кредит, в противоречие с Директива [2005/29]“.

По преюдициалните въпроси

По допустимостта на първия, втория, третия и петия въпрос

- 31 С първия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество от Съда да се произнесе по съвместимостта с членове 5 и 7 от Директива 2005/29 на договор за кредит с променлив лихвен процент, сключен между продавач или доставчик и потребител, в чиято клауза за установяване на реда и условията за периодично преразглеждане на лихвения процент се използва като референтен официален индекс, към който се прилага увеличение, като по този начин е налице отклонение от указанията, съдържащи се в акта, с който компетентният орган е въвел този индекс, в които, напротив, се уточнява, че предвид начина на изчисляването му е необходимо да се приложи отрицателен марж, за да се приведе ГПР по кредита в съответствие с този на пазара.
- 32 С втория и третия въпрос тази юрисдикция иска някои уточнения, в случай че на първия въпрос се отговори отрицателно.
- 33 Накрая, с петия въпрос запитващата юрисдикция иска да се установи как следва да се тълкува член 6, параграф 1 от Директива 93/13 в контекста на сключването на договор за кредит, в който лихвеният процент е представен по заблуждаващ начин, като не са спазени изискванията на Директива 2005/29.
- 34 Съгласно постоянната съдебна практика поставените от националния съд въпроси, които се отнасят до правото на Съюза, по презумпция са релевантни. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция преюдициално запитване само когато е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 24 ноември 2020 г., Openbaar Ministerie (Съставяне на подправени документи), C-510/19, EU:C:2020:953, т. 26 и цитираната съдебна практика).
- 35 В това отношение, за да може Съдът да даде полезно за националния съд тълкуване на правото на Съюза, видно от член 94, буква в) от Процедурния правилник на Съда, преюдициалното запитване трябва да излага причините, поради които запитващата юрисдикция има въпроси относно тълкуването или валидността на някои разпоредби на правото на Съюза, както и установената от нея връзка между тези разпоредби и приложимото в главното производство национално законодателство (решение от 26 януари 2023 г., Министерство на вътрешните работи (Регистрация на биометрични и генетични данни от полицията), C-205/21, EU:C:2023:49, т. 55 и цитираната съдебна практика).
- 36 Поставените първи, втори, трети и пети въпрос предполагат, че Директива 2005/29 е приложима за спора в главното производство.

- 37 В това отношение следва да се припомни, че новата правна норма се прилага от момента на влизане в сила на акта, с който тя се въвежда, и че макар да не се прилага към правните положения, възникнали и окончателно установени при действието на стария закон, новата правна норма се прилага спрямо техните бъдещи последици, както и спрямо новите правни положения. Без да се засяга принципът на забрана на прилагането на правните актове с обратна сила, изключения са възможни единствено ако новата правна норма е придружена от особени разпоредби, които определят изрично условията за прилагането ѝ във времето (решения от 16 декември 2010 г., *Stichting Natuur en Milieu* и др., C-266/09, EU:C:2010:779, т. 32, и от 26 март 2015 г., *Комисия/Moravia Gas Storage*, C-596/13 P, EU:C:2015:203, т. 32).
- 38 Съответно, що се отнася по-специално до директивите, по принцип в приложното поле *ratione temporis* на дадена директива попадат само правните положения, възникнали след изтичането на срока за транспонирането ѝ (вж. в този смисъл решение от 15 януари 2019 г., *E.B.*, C-258/17, EU:C:2019:17, т. 53 и цитираната съдебна практика).
- 39 Съгласно член 19 от Директива 2005/29 обаче държавите членки трябва да приемат и публикуват в срок до 12 юни 2007 г. разпоредбите, необходими за привеждане в съответствие с тази директива, и тези разпоредби е трябвало да бъдат прилагани най-късно от 12 декември 2007 г.
- 40 На практика Кралство Испания и Комисията посочват в съдебното заседание, че Директива 2005/29 в крайна сметка е транспонирана в испанското право с *Ley 29/2009, por la que se modifica el régimen legal de la competencia desleal y de la publicidad para la mejora de la protección de los consumidores y usuarios* (Закон 29/2009 за изменение на правния режим на нелоялната конкуренция и на рекламата с цел подобряване на защитата на потребителите и ползвателите) от 30 декември 2009 г. (BOE, бр. 315 от 31 декември 2009 г., стр. 112039).
- 41 От гореизложеното следва, че Директива 2005/29 не е била приложима към датата на сключване на процесния договор, а именно 12 май 2006 г.
- 42 Следователно тълкуването на тази директива няма връзка с разрешаването на спора в главното производство, поради което първият, вторият и третият въпрос, както и отчасти петият въпрос, които се отнасят пряко или косвено до това тълкуване, са недопустими.
- 43 Колкото до петия въпрос в частта му относно тълкуването на член 6, параграф 1 от Директива 93/13, преюдициалното запитване не съдържа изискваните от член 94, буква в) от Процедурния правилник данни, които да позволят на Съда да бъде полезен с отговора си на запитващата юрисдикция, тъй като в него не са изложени причините, поради които запитващата юрисдикция има въпроси относно тълкуването на посочената разпоредба.
- 44 Следователно петият въпрос също е изцяло недопустим.

По четвъртия въпрос

- 45 С четвъртия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 1 и членове 4 и 5 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална съдебна практика, съгласно която не е неравноплавна клауза от договор за кредит с променлив лихвен процент, в която IRPH се използва за референтен индекс, като по отношение на него се прилага увеличение, въпреки указанията в преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994.

- 46 Като начало следва да се отбележи, първо, че актът за преюдициално запитване не съдържа информация относно точното съдържание на националната съдебна практика, до която се отнася този въпрос, така че Съдът не разполага с необходимите данни, за да формулира отговор с оглед на тази съдебна практика.
- 47 Второ, от изложените в акта за преюдициално запитване съображения следва, че посоченият въпрос се отнася не само до това, че спорната клауза не предвижда прилагане на отрицателен марж за IRPH, използван като референтен индекс, за да се вземат предвид последиците от начина на изчисляване на IRPH, както са описани в преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994, но и до непредоставянето на информация на кредитополучателите през предоговорната фаза за наличието и съдържанието на тези данни, както потвърждава по-специално споменаването на член 5 от Директива 93/13, уреждащ изискването за прозрачност.
- 48 На трето и последно място, от тези съображения следва също, от една страна, че спорната клауза препраща към Циркулярно писмо 8/1990, доколкото IRPH са описани в приложение VIII към него, и от друга страна, че преамбюлът, съдържащ указанията относно последиците от начина на изчисляване на IRPH, се съдържа не в това циркулярно писмо, а в Циркулярно писмо 5/1994, като и двете писма са официално публикувани.
- 49 С оглед на гореизложеното следва да се приеме, че с четвъртия въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 3, параграф 1 и членове 4 и 5 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че за да се прецени дали е прозрачна и евентуално неравноправна клауза от договор за ипотечен кредит с променлив лихвен процент, която като референтен индекс за периодичното преразглеждане на приложимия за този кредит лихвен процент използва установен в официално публикувано циркулярно писмо индекс, към който се прилага увеличение, е от значение съдържащата се в друго циркулярно писмо информация относно необходимостта за този индекс, предвид начина на изчисляването му, да се прилага отрицателен марж с оглед на привеждането на посочения лихвен процент в съответствие с пазарния лихвен процент.
- 50 Важно е да се уточни, че съгласно постоянната практика на Съда компетентността на последния в тази област обхваща тълкуването на понятията в Директива 93/13, както и критериите, които националният съд може или трябва да прилага при проверката на договорна клауза от гледна точка на разпоредбите на тази директива, като се има предвид, че националният съд има правомощието въз основа на тези критерии конкретно да квалифицира съответната договорна клауза с оглед на обстоятелствата по разглежданото от него дело. От това следва, че Съдът трябва единствено да даде на запитващата юрисдикция насоките, които тя следва да вземе под внимание (вж. в този смисъл решение от 16 януари 2014 г., *Constructora Principado*, C-226/12, EU:C:2014:10, т. 20 и цитираната съдебна практика, и от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 52 и цитираната съдебна практика).
- 51 На първо място, що се отнася до изискването за прозрачност на договорните клаузи, както следва от член 4, параграф 2 и член 5 от Директива 93/13, трябва да се припомни, че за потребителя от основно значение е информацията преди сключването на договора за договорните условия и за последиците от това сключване. Именно въз основа на тази информация той взема решение дали желае да се обвърже с условията, изготвени предварително от продавача или доставчика (решение от 20 септември 2017 г., *Andrićius* и др., C-186/16, EU:C:2017:703, т. 48 и цитираната съдебна практика).

- 52 Следователно и доколкото въведената с тази директива система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положението на по-слабата страна в отношенията с продавача или доставчика, по-специално по отношение на степента му на информираност, това изискване трябва да се тълкува разширително (вж. в този смисъл решение от 20 септември 2017 г., *Andrićius и др.*, C-186/16, EU:C:2017:703, т. 44 и цитираната съдебна практика).
- 53 По-конкретно, изискването договорна клауза да бъде изразена на ясен и разбираем език предполага, че при договорите за кредит финансовите институции трябва да предоставят на кредитополучателите достатъчно информация, която да им позволява да вземат решения, основани на добра информираност и благоразумие (вж. в този смисъл решение от 20 септември 2017 г., *Andrićius и др.*, C-186/16, EU:C:2017:703, т. 51). В това отношение задача на националния съд при отчитане на всички обстоятелства във връзка със сключването на договора е да провери дали потребителят е бил уведомен за всички обстоятелства, които може да дадат отражение върху обхвата на неговото задължение и които му позволяват да го оцени, включително и да изчисли общата цена на заема (вж. в този смисъл решение от 20 септември 2017 г., *Andrićius и др.*, C-186/16, EU:C:2017:703, т. 47 и цитираната съдебна практика).
- 54 Определяща роля при тази преценка играят, от една страна, въпросът дали клаузите са изразени на ясен и разбираем език, така че да позволят на средния потребител, т.е. на нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен потребител, да изчисли тази цена, и от друга страна, посочването или непосочването в договора за кредит на данните, които от гледна точка на характера на стоките или услугите, предмет на този договор, се считат за съществени (вж. в този смисъл решение от 20 септември 2017 г., *Andrićius и др.*, C-186/16, EU:C:2017:703, т. 47 и цитираната съдебна практика).
- 55 Що се отнася по-конкретно до клауза, чрез която в договор за ипотечен кредит се предвижда възнаграждение за този кредит посредством лихви, изчислени въз основа на променлив лихвен процент, който, както в случая по главното производство, е установен с оглед на официален индекс, изискването за прозрачност трябва да се разбира по-специално в смисъл, че на средния потребител, нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, трябва да бъде предоставена възможност да разбере конкретно начина на изчисляване на лихвения процент и съответно да прецени въз основа на точни и понятни критерии потенциално значимите икономически последици от такава клауза за финансовите му задължения (решение от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 51 и цитираната съдебна практика).
- 56 Сред релевантните данни, които националният съд следва да вземе предвид, когато извършва необходимата проверка в това отношение, са не само съдържанието на информацията, предоставена от кредитодателя при договарянето на съответния договор за кредит, но и обстоятелството, че основните елементи, свързани с изчисляването на референтния индекс, са лесно достъпни поради публикуването им (вж. в този смисъл решение от 3 март 2020 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, т. 52, 53 и 56).
- 57 В случая от акта за преюдициално запитване е видно, от една страна, че разглежданият в главното производство референтен индекс е установен с Циркулярно писмо 8/1990, което е публикувано в *Boletín Oficial del Estado*. От друга страна, в спорната клауза се уточнява, че този индекс е описан в приложение VIII към посоченото циркулярно писмо и че последното е издадено от Централната банка на Испания.

- 58 Запитващата юрисдикция следва да провери дали така предоставената информация е достатъчна, за да позволи на средния потребител, нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, действително да се запознае с правилата за изчисляване на референтния индекс, посочен в спорната клауза.
- 59 Що се отнася до въпроса дали действителното запознаване с правилата за изчисляване на референтния индекс, посочен в спорната клауза, съдържащи се в приложение VIII към Циркулярно писмо 8/1990, е достатъчно, за да позволи на средния потребител да ги разбере и да разбере техните икономически последици, без да му бъде съобщена и информацията, съдържаща се в преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994, запитващата юрисдикция следва да вземе предвид значението на тази информация за потребителя, за да прецени той правилно икономическите последици от сключването на процесния договор за ипотечен кредит. В това отношение релевантен признак за ползата от такава информация за потребителя е фактът, че издалата Циркулярно писмо 5/1994 институция е счела за уместно с този преамбюл да привлече вниманието на кредитните институции върху равнището на IPRN спрямо пазарния лихвен процент и необходимостта от прилагане на отрицателен марж, за да бъдат приведени в съответствие с този процент.
- 60 За преценката на запитващата юрисдикция е от значение и обстоятелството, че макар да е публикувана в Boletín Oficial del Estado, тази информация се съдържа в преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994, а не в циркулярното писмо, установяващо договорния референтен индекс, към което препраща спорната клауза, а именно Циркулярно писмо 8/1990. По-специално тази юрисдикция следва да провери дали, за да бъде получена посочената информация, е необходимо извършването на действия, които, доколкото вече става въпрос за правни проучвания, не биха могли разумно да се очакват от средния потребител.
- 61 На второ място, що се отнася до преценката за евентуална неравноправност на клауза като спорната, член 3, параграф 1 от Директива 93/13 предвижда, че в случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.
- 62 В това отношение следва да се отбележи като начало, че видно от акта за преюдициално запитване, ответникът в главното производство поддържа, че спорната клауза е била индивидуално договорена. Запитващата юрисдикция трябва да се произнесе по този въпрос, като вземе предвид правилата за разпределение на доказателствената тежест, предвидени в член 3, параграф 2, първа и трета алинея от Директива 93/13, които гласят по-конкретно, че когато продавач или доставчик твърди, че клауза от договор с общи условия е договорена индивидуално, той следва да докаже това с факти.
- 63 При преценката за неравноправност на договорна клауза, която не е индивидуално договорена, каквато преценка националният съд следва да извърши съгласно член 3, параграф 1 от Директива 93/13, той трябва да прецени, с оглед на всички обстоятелства по делото, първо, евентуалното неспазване на изискването за добросъвестност и второ, наличието на евентуална значителна неравнопоставеност в ущърб на потребителя по смисъла на тази разпоредба (решение от 3 октомври 2019 г., Kiss и CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, т. 49 и цитираната съдебна практика).

- 64 За да бъдат уточнени тези понятия, следва да се припомни, от една страна, във връзка с въпроса при какви обстоятелства възниква такава неравнопоставеност „въпреки изискването за добросъвестност“, че предвид шестнадесето съображение от Директива 93/13 националният съд трябва да провери дали, като постъпва добросъвестно и справедливо с потребителя, продавачът или доставчикът може основателно да очаква, че потребителят ще се съгласи с подобна клауза при индивидуални преговори (решение от 26 януари 2017 г., *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, т. 60 и цитираната съдебна практика).
- 65 От друга страна, за да се определи дали дадена клауза създава в ущърб на потребителя „значителна неравнопоставеност“ между произтичащите от договора права и задължения на страните по него, следва по-специално да се вземат предвид разпоредбите на националното право, приложими при липсата на уговорка между страните, така че да се прецени дали и евентуално в каква степен по силата на договора потребителят е поставен в по-неблагоприятно правно положение от предвиденото в действащото национално право (вж. в този смисъл решение от 26 януари 2017 г., *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, т. 59). Що се отнася до клауза относно изчисляването на лихвите по договор за кредит, от значение е и да се сравни начинът на изчисляване на предвидения в тази клауза процент на редовните лихви и действително полученият процент с обичайно приетия начин на изчисляване и размера на законната лихва, както и пазарния процент на лихвите към датата на сключване на процесния договор при кредит със сходен размер и срок на разглеждания (решение от 26 януари 2017 г., *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, т. 65).
- 66 Следва също да се припомни, че прозрачността на една договорна клауза, която се изисква от член 5 от Директива 93/13, е един от факторите, които трябва да се вземат предвид при преценката за неравноправност на тази клауза (решение от 3 октомври 2019 г., *Kiss и CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, т. 49). За сметка на това, видно от член 4, параграф 2 от тази директива, обстоятелството, че дадена клауза не е изразена на ясен и разбираем език, само по себе си не може да я направи неравноправна (вж. в този смисъл определение от 17 ноември 2021 г., *Gómez del Moral Guasch*, C-655/20, EU:C:2021:943, т. 37).
- 67 На последно място, следва да се вземе предвид член 4, параграф 1 от Директива 93/13, доколкото в него се уточнява, че преценката за неравноправност на дадена договорна клауза се извършва по-специално като се вземат предвид всички останали клаузи в договора. В това отношение, след като съгласно преамбюла на Циркулярно писмо 5/1994 IRPH включват ефекта на комисионите, може да е релевантно да се разгледа естеството на комисионите, евентуално уговорени в други клаузи от процесния договор, за да се провери дали има риск от двойно заплащане за някои услуги на кредитодателя.
- 68 Запитващата юрисдикция следва да прецени разглежданото в главното производство положение, като вземе предвид указанията в точки 51—67 от настоящото решение, след като провери обстоятелствата, свързани с фактическата обстановка по това дело и с националната правна уредба.
- 69 С оглед на всички изложени по-горе съображения на четвъртия въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 1 и членове 4 и 5 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че за да се прецени дали е прозрачна и евентуално неравноправна клауза от договор за ипотечен кредит с променлив лихвен процент, която като референтен индекс за периодичното преразглеждане на приложимия за този кредит лихвен процент използва установен в официално публикувано циркулярно писмо индекс, към който се прилага

увеличение, е от значение съдържащата се в друго циркулярно писмо информация относно необходимостта за този индекс, предвид начина на изчисляването му, да се прилага отрицателен марж с оглед на привеждането на посочения лихвен процент в съответствие с пазарния лихвен процент. Релевантен е и въпросът дали тази информация е достатъчно достъпна за средния потребител.

По съдебните разноски

- 70 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (девети състав) реши:

Член 3, параграф 1 и членове 4 и 5 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори

трябва да се тълкуват в смисъл, че

за да се прецени дали е прозрачна и евентуално неравноправна клауза от договор за ипотечен кредит с променлив лихвен процент, която като референтен индекс за периодичното преразглеждане на приложимия за този кредит лихвен процент използва установен в официално публикувано циркулярно писмо индекс, към който се прилага увеличение, е от значение съдържащата се в друго циркулярно писмо информация относно необходимостта за този индекс, предвид начина на изчисляването му, да се прилага отрицателен марж с оглед на привеждането на посочения лихвен процент в съответствие с пазарния лихвен процент. Релевантен е и въпросът дали тази информация е достатъчно достъпна за средния потребител.

Подписи